

пропонує переглянути альтернативні варіанти до теми. Ті читачі, котрі вже зверталися до «Довідки», стали постійними її відвідувачами, адже вони знають, що фахівці оперативно нададуть надійну та всебічну інформацію з поставленого запиту. Активно діє електронна доставка документів (ЕДД) – безкоштовна сервісна послуга, що дає можливість замовити електронну копію друкованих видань із фондів бібліотеки і отримати її за допомогою мережних технологій.

Таким чином, створення корпоративної віртуальної довідкової служби бібліотек України дозволило здійснювати централізоване віртуально-довідкове обслуговування та сприяло розширенню послуг бібліотеки. Також це дозволило створити єдиний архів відповідей на запити, який забезпечив користувачам самостійний пошук. Крім того, робота в межах корпорації дозволяє направляти запити віддалених користувачів саме до тих бібліотек, чії фонди, колекції, а також рівень професійної кваліфікації персоналу найбільше відповідає кожному конкретному запиту.

Список використаних джерел

1. Українські онлайн-бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана.
2. Електронні бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.kr.ua/libworld/elib.html>. – Назва з екрана.
3. Добко Т. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне / Т. Добко // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 4. – С. 11–23.
4. Ткачук Л. І. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування в українських бібліотеках / Л. І. Ткачук // Вісник книжкової палати. – 2006. – № 8. – С. 16–18.

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ АРХІВНИХ УСТАНОВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА ВОЛИНІ

В. В. Вісин, д. і. н., доцент

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Кооперативний рух Волині другої половини XIX – першої третини XX ст. відображений у різних за характером та специфікою документах і матеріалах фондів Російського державного

історичного архіву (РГИА), Державного архіву Російської федерації (ГАРФ), Російського державного архіву економіки (РГАЭ), Центрального історичного архіву Москви (ЦІАМ), Архіву актів нових у Варшаві (ААН), Центрального державного історичного архіву України у м. Києві (ЦДІАК України), Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІАЛ України), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), державних архівів Волинської (Держархів Волинської обл.), Житомирської (Держархів Житомирської обл.), Львівської (Держархів Львівської обл.), Рівненської (Держархів Рівненської обл.) та Тернопільської (Держархів Тернопільської обл.) областей.

Для дослідження волинської кооперації доцільно опрацювати наступні групи історичних джерел. *Нормативно-правові акти щодо кооперації*, до яких належать законодавчі й підзаконні акти, які створювали юридичне поле діяльності кооперації, положення та правила стосовно різних видів кооперації, загальнокооперативні закони, статuti кооперативів. Найширше законодавчі акти стосовно кооперативних установ Волинської губернії представлені в «*Полном собрании законов Российской империи*», «*Сводах законов Российской империи*», «*Сборнике законов, распоряжений правительства и решений Сената*». Законодавство щодо кооперативів Волинського воєводства представлене у таких збірниках, як «*Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich*», «*Dziennik urzędowy Województwa Wołyńskiego*», «*Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*». Аналіз законодавчих актів дав змогу з'ясувати санкціоновані державою засади кооперативних установ.

Матеріали діловодства державних установ. Досить численну групу джерел становлять діловодні документи державних установ: численні розпорядження, декрети, директиви, накази, циркуляри, доповіді, огляди, щорічні звіти відомств, інструкції, журнали засідань земств, аналітичні записки, звіти, рапорти, листування та інші документи, які стосувались окремих сторін роботи кооперативів та були видані керівниками державної адміністрації на регіональному рівні губернаторами, генерал-губернаторами, воєводою, органами жандармерії та охоронних відділень, справниками, приставами, начальниками окремих відділів воєводського

управління, повітовими старостами, а також загальнодержавними міністерствами й відомствами. В них містяться дані щодо кількісного та якісного складу кооперативних організацій, біографічні відомості про кооператорів та їхні політичні уподобання, ставлення правлячих кіл до кооперативного руху загалом.

Основна маса документів державних установ, які відображають кооперативне життя Російської імперії, зберігаються в Центральному державному історичному архіві України в м. Києві (ЦДІАК) у фондах Канцелярії Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора (ф.442), губернських жандармських управлінь (ф.274, 1335) та охоронних відділень (ф.268, 275, 276). Окрім цього залучені документи міністерських фондів (ф.23, 395, 582, 1276, 1278, 1287) Російського державного історичного архіву (РГИА), (ф.102) Державного архіву Російської федерації (ГАРФ) та матеріали фондів (ф.67, 70, 183, 329) Державного архіву Житомирської області. Більшість документів і матеріалів про кооперативний рух на Волині періоду Другої Речі Посполитої зосереджено у фондах воєводських та повітових управлінь і староств Волинського воєводства (ф.1, 36, 45, 46, 178, 182, 183, 246) Державного архіву Волинської області. Також використані документи міністерських фондів Архіву нових актів (ААН) у Варшаві й матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф.1092, 115, 1216).

Матеріали діловодства кооперативних установ відображають організаційно-господарське становище кооперативної мережі. Це постанови керівних органів кооперативів та їх союзів, доповіді голів правлінь, фінансова та інша документація, яка ілюструє напрямки і форми діяльності кооперативних товариств і спілок, їх кількісні й балансові показники, обсяги операцій тощо. Різноманітні документи стосовно діяльності кооперативних установ різних видів та їх союзів періоду Російської імперії зберігаються в РГИА (ф.23, 32, 395, 1276, 1278, 1284), Центральному історичному архіві Москви (ЦІАМ) (ф.326, 419), Російському державному архіві економіки (ф.7480), ЦДІАК (ф.442, 1111), Державному архіві Житомирської області (ф.69, 115, 182, 187, 192, 329, 352). Діловодство кооперативних організацій періоду Другої Речі Посполитої найбільш повно представлене у фондах Державного архіву Волинської області (ф.1, 36, 45, 46, 82, 89, 178, 182, 183, 246, 350, 520), Державному архіві Львівської області (ф. 110).

Матеріали кооперативних з'їздів та відносин кооперативних установ із політичними партіями відображають значний спектр питань кооперативного життя. Доповіді, виступи, дискусії делегатів та постанови форумів представників кооперативних установ різних видів містять дані про організаційне та фінансове становище кооперації, кількісний склад кооперативів та їх союзів, взаємини з державними та самоврядними органами влади, громадськими організаціями, проблеми поширення кооперативної ідеології, масштаби охоплення населення кооперативною формою господарювання, та ін. Ці відомості зосереджені в ЦДІАК (ф.276, 937, 1335), Центральному державному історичному архіві України у м. Львові (ЦДАЛ) (ф.206, 302, 344, 348, 351). Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГОУ) (ф.6).

Численну групу опублікованих джерел становить *періодична преса* загалом і кооперативна, зокрема. Періодику Російської імперії представляють кооперативні видання: «Вестник кооперации», «Кооперативная жизнь», «Союз потребителей», «Хуторянин», «Сплотчина», «Муравейник-Комашня», «Українська кооперація», «Світова Зірниця». В період Другої Речі Посполитої, публікувалися кооперативні видання: «Господарсько-кооперативний часопис», «Кооперативна республіка», «Кооперативне молочарство», «Сільський господар», «Кредитова кооперація», «Український пасічник», «Кооперативна родина», «Волинська газета», «Зоря кращого», «Супряга», «Українська нива», «Волинське слово», «Нова скиба», «Рільник», «Спільна праця».

Отже, основними джерелами для дослідження волинської кооперації є документи і матеріали архівних установ. Кожна група історичних джерел має свої особливості, вимагає критичного осмислення. Лише комплексний їх розгляд й порівняльний аналіз дає змогу відтворити цілісну картину розвитку кооперативного руху на Волині.

ЕТНОГРАФІЧНІ КОЛЕКЦІЇ У МУЗЕЯХ ПОЛТАВЩИНИ

Л. І. Шаповал, к. і. н., доцент
ПНПУ імені В. Г. Корolenка, м. Полтава, Україна

Музеї відіграють важливу роль у розвитку культури й освіти України, які сьогодні переживають новий етап історичного розвитку. Закон України «Про музеї і музейну справу» (1995 р.)